

СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ VITIUM В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ

© Ю. С. Скрипник

В статті розглядаються особливості вербалізації та структурної організації концепту VITIUM, наводяться приклади його контекстуального вживання в творах авторів різних стилів та жанрів з метою представлення структури концепта у вигляді фрейму. Визначається вершина фрейму, субфрейми та слоти окремих фреймів, кожен з яких описується

Ключові слова: латинська мова, лінгвокультурологія, концептуальний аналіз, концепт VITIUM, фрейм, вершина фрейму, субфрейм, слот

In the article we investigate the features of verbalization and structure of concept VITIUM, contextual examples of its use in the works of authors of different styles and genres to present the structure of a concept in a frame. We determine the top of frame, slots and subframes of each subframes, which are described

Keywords: Latin, linguoculturology, conceptual analysis, concept VITIUM, frame, top of frame, subframe, slot

1. Вступ

Антропоцентрична парадигма сучасних наукових досліджень виносить на перший план проблеми людини, її почуттів та відчуттів, особливого сприйняття нею навколишнього середовища. Дослідження концепту VITIUM, наведене в даній статті, проводиться нами в рамках дослідження концептуального різноманіття концепту ХВОРОБА в латинській мові, який постає днією з найважливіших аксіологем та світоглядних орієнтирів римського громадянина.

2. Літературний огляд

Дослідження проводиться в рамках лінгвокультурології – науки, об'єктом якої є «дослідження взаємодії мови, яка є транслятором культурної інформації, і людини, яка створює цю культуру, користуючись мовою» [1] або «взаємозв'язок і взаємодія культури і мови в процесі її функціонування і вивчення інтерпретації цієї взаємодії в єдиній системній цілісності» [2]. Об'єкт лінгвокультурології розміщується на «стику» кількох фундаментальних наук – лінгвістики і культурології, етнографії та психолінгвістики. Предметом дослідження цієї науки є одиниці мови, які придбали символічне, еталонне, образно-метафоричне значення в культурі і які узагальнюють результати власне людської свідомості – архетипових і прототипових, зафіксовані в міфах, легендах, обрядах, обрядах, фольклорних та релігійних дискурсах, поетичних і прозових художніх текстах, фразеологізмах і метафорах, символах і пареміях (прислів'ях і приказках) і т. д. [1]. Лінгвокультурологія має яскраво виражений міждисциплінарний характер, інтегрує різні знання гуманітарної природи. Також вона як комплексна і багатоаспектна наукова дисципліна гуманітарного і культурологічного характеру знаходиться у взаємодії з багатьма суміжними науками: культурологією, етнолінгвістикою, соціолінгвістикою, теорією міжкультурної комунікації, когнітивною лінгвістикою, етнопсихолінгвістикою, лінгвофілософією та ін.

На слухне міркування С. Г. Воркачова «зрілість і право на самостійне існування будь-якої наукової ди-

сципліни визначаються наявністю і ступенем сформованості її категоріального апарату – системи базових термінів» [3]. Основу категоріального апарату лінгвокультурології складають поняттямовної особистості і концепту [4]. Теоретичну основу нашого дослідження концепту склали роботи М. Мінськи, Ч. Філлмора, Р. Лангакера, А. П. Бабушкіна, М. М. Болдирєва, В. З. Дем'янкова, В. І. Карасика, О. С. Кубрякової, В. М. Маслової, М. В. Нікітіна, З. Д. Попової, Г. Г. Слишкіна, Ю. С. Степанова, Й. А. Стерніна, Д. С. Ліхачова, В. М. Телія, С. Г. Воркачова, С. Х. Ляпіна, В. В. Красних, Дж. Лакоффа, та інших вчених. В нашому дослідженні ми спиралися на модель дослідження структури концепту, запропоновану З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, яка в свою чергу, спирається на схему дослідження, запропоновану М. В. Пименовою.

Ми вважаємо за доцільне використовувати комплексний підхід до дослідження структури концепту, оскільки ціннісна сторона обраного нами концепту не може бути виявлена шляхом експерименту з носіями мови. Опис структури концепту у вигляді польової структури в нашому випадку має поєднувати і лексичні тлумачення вербалізаторів концепту, і синтагматичні, і парадигматичні відносини, опис пареміологічного фонду та виділення тематичних груп дозволяє виявляти нові і нові когнітивні ознаки, а побудова фрейму на основі аналізу контекстів вербалізації концепту дає нам можливість представити всю тут складність ієрархічної будови концепту, яку не може дати польова структура. Для наочного представлення структури концепту ми використовуємо фрейм. Фрейм – це завжди структурована одиниця знання, в якій виділяються певні компоненти і відносини між ними, це своєрідна когнітивна модель, яка передає знання і думки про певну ситуацію або об'єкт. Фрейми складаються зі слотів, так званих пустих вузлів, які характеризуються наявністю чітко окресленого екстенціоналу, однак не мають інтенціоналу [5]. Кількість слотів буде залежати від того, скільки елементів виділено дослідниками при вивченні тієї чи іншої ситуації. Слот має назву і заповнюється певною інформацією про даний елемент знання.

3. Мета та задачі дослідження

Метою поточного дослідження є побудова структурної моделі концепту VITIUM на основі його лексичної репрезентації та текстових референцій в латинській мові.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні задачі:

1. Дослідити текстові репрезентації концепту на матеріалі словників латинської мови та їх семантику.
2. Встановити ключове слово-репрезентант концепту та визначити його етимологію.
3. Побудувати схему концепту, використовуючи фреймову структуру.
4. Описати кожен з елементів.
5. Зробити висновки щодо структурної будови концепту.

4. Лексична репрезентація концепту VITIUM

Представлений нами концепт виступає гіпоконцептом («субконцепт») в попередніх публікаціях автора) до концепту ХВОРОБА, так Цицерон у Тускуланських бесідах щодо цього пише: «*Quo modo autem in corpore est morbus, est aegrotatio, est vitium, sic in animo. morbum appellant totius corporis corruptionem, aegrotationem morbum cum imbecillitate, vitium, cum partes corporis inter se dissident, ex quo pravitas membrorum, distortio, deformitas*» [Cic. Tusc. 4. 225-227] «Як у тілі живуть хвороби, захворювання, вади. Хворобою називається повний розлад роботи тіла; захворюванням – хвороба, супроводжувана знесиленням; а вада – це коли частини тіла не узгоджені між собою, тобто це пошкодження членів(тіла), зіпсованість, потворність». Бачимо градацію від найбільшого до найменшого – *morbus* => *aegrotatio* => *vitium*. З цих трьох *morbus*- така хвороба, що захоплює все тіло, тобто найсильніша. Зупинимось і ми на такому визначенні, обравши для дослідження три субконцепти – MORBUS, AEGER та VITIUM [6]. Звернемося до лексичної репрезентації гіпоконцепту. Слово *vitium*, і (n) можна співвіднести з українським поняттям «вада». Історична основа лексеми походить від праіндоевропейського слова *wi-tio-, яке, в свою чергу, походить від кореня *wei- «недолік, помилка, провина». Пізніше термін був запозичений старофранцузькою мовою приблизно в дванадцятому столітті в значенні «провина, дефект», причому також використовувався для номінації як тілесного, так і морального дефекту (сім смертних гріхів старофранцузькою називалися «les set vices»), пізніше (приблизно на початку 13 століття) був запозичений староанглійською мовою у вигляді кореня «vice» – «порочний, такий, що має погані моральні якості». Отже, лексичні репрезентанти концепту – іменники з кореневою морфемою *viti-*: іменник **vitium, i n** «фізичний порок, недолік, вада» *vitium corporis (C)*, «дефект, псування, поломка, руйнування, тріщина» *vitium in parietibus aut in tecto (C)*; «негативний вплив, шкідливий вплив» *vitium tempestatis et sentinae (Cs)*; «незадовільність, слабкість» *vitium memoriae (Q)*, *vitium metallorum (O)* металевий шлак, *vitium aeris (V)* погане повітря,

vitium facere (C), *vitium capere (O)* пошкодитися, зруйнуватися, розвалитися, *in vitio esse (C)* бути дефектним, мати недоліки, *vitium castrorum (Cs)* несприятливе (невигідне) становище табору; «порок, недуга, хвороба» *vitium intestinorum (CC)*; *vitium mentis (Q)*; «помилка, похибка, промах, омана» *vitium ineuntis adolescentiae (C)*, *quod aetas vitium posuit, aetas auferet (PS)* промахи, властиві віку, з віком і проходять; провина *meum est vitium (C)* це моя провина, *esse in vitio (C)* бути винним; *alicui aliquid vitio dare (vertere)(C)* ставити кому-небудь що-небудь в провину, *vini vitio aliquid facere (Pl)* зробити що-небудь в п'яному вигляді; *vitio fortunae (C)* в силу фатальної випадковості, *corpus onustum hesternis vitiis (H)* організм, засмучений вчорашніми надмірностями; «несприятлива прикмета» (в ауспіціях), «помилка у встановленні прикмет» (в ауспіціях) *magistratus vitio creatus (L, C)* магістрат, обраний неправильно (не дивлячись на протипоказання ауспіцій), *vitio navigare (C)* відправитися в плавання, не дивлячись на несприятливі прогнози; «моральний порок» *vitiis deditus (C)*, відданий порокам, *vitia porochitas (C)*; «насильство» *vitium afferre (offerre, addere) (Pl, Ter)* вчинити насильство; **vitiatio, onis f** «осквернення, розтління, розбещення» *vitiatio feminae (Sen)* псування *vitiatio aquarum (Frontin)*; **vitiator, oris m** розбещувач, звідник *vitiator feminae (Sen)*; **vitiositas, atis f** порочність, зіпсованість *vitiositas umoris (Macr)*; **vitilena, ae f** звідниця; **vilitigator, oris m** сперечальник, крикун. Прикметники **vitiosus, a, um** «зіпсований, неправильний, пошкоджений, трухлявий, багатий недоліками, поганий» *nux vitiosa (Pl)*, *lex vitiosus (C)*, *ilex vitiosus (V)*, *orator vitiosus (C)*; «хворий, виснажений, хворобливий» *corpus vitiosum (H)*, *libido vitiosa (H)*, «помилковий, неправильний або несхвальний» *aliquid vitioso nomine appellare (C)*, «неправильно (всупереч ауспіціям) обраний» *consul vitiosus (C)*; «неправильно проведений, недійсний» *suffragia vitiosa (C)*; «порочний, розпусний» *vita vitiosa (C)*; «гнітючий» *cura vitiosa (H)*; «нездоровий, шкідливий» *regiones vitiosae (Vtr)*; **vitiabilis, e** «схильний до псування, тлінний» *natura vitiabilis (Ap)*, «шкідливий» *malum vitiabile (Eccl)*; **vitio, avi, itum, are** «заподіювати шкоду, пошкоджувати, засмучувати» *stomachus morbo vitiates (Sen)*, «псувати» *vina vitiat (H)*, «спотворювати, спотворює» *corpus curis (O)*; *longis vitiari annis (O)*; «заражати, отруювати» *vitiare auras (O)*; «дратувати» *vitiare oculos (O)*; «оскверняти, ганьбити, перекручувати, спотворювати» *vitiare virginem (Ter, Sen, T)*; «підробляти, фальсифікувати» *vitiare litteras (L)*, *vitiare scripturas (Dig)*; *vitiare pecunias (Eutr)*; *vitiare memoriam (L)*; «оголошувати несприятливим, нещасливим або недійсним» *vitiare auspiciam (AG)*; *vitiare diem (C)*, *vitiare comitiam (C)* та прислівник **vitiose** «неправильно, всупереч ауспіціям» *vitiose leges ferre (C)*, «помилково» *vitiose concludere (C)*, «в поганому (хворобливому) стані» *vitiose se habere (C)*.

5. Результати дослідження

Вершиною фрейму VITIUM стає «недолік, вада» (рис. 1). VITIUM постає як одна з основних аксіологем римського світогляду, наряду з концептом

VIRTUS. Ціцерон визначає ці два поняття як основу формування особистості будь-якої людини – *Virtutis et vitiorum grave ipsius conscientiae pondus est: quae sublata, jacent omnia*. «Власне розуміння добродетельності і пороків найголовніше. Якщо цього розуміння немає, все стає хитким» [7]. Порок він визначає як у філософському розумінні – *Vitia, quae virtutibus sunt contraria* [8] – Пороки – протилежні до чеснот; так і в наївно-побутовому розумінні «*vitium*» *appellant, quum partes corporis inter se dissident integra valetudine* – «пороком» називають порушення відповідності між частинами тіла при непорушеному здоров'ї», що свідчить про співіснування цих підходів. Інтегрованою семою цього концепту є «неповнність, незавершеність» (рис. 1).

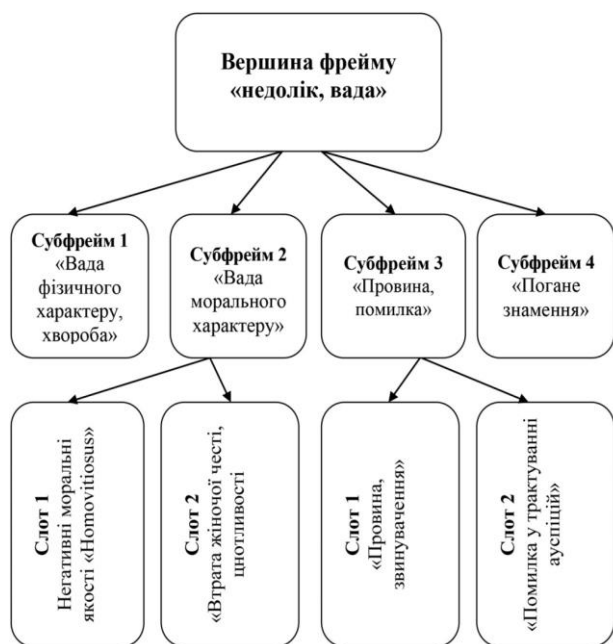

Рис. 1. Структурна організація концепту VITIUM

Субфрейм 1 «Вада фізичного характеру»

В комедії Плавта «Воїн-хвалько» лексема вживається на позначання вади певного товару – *quae improbast, pro mercis vitio dominum pretio rauperat* [9], «а який недосконалий, нехай би недоліком своїм збіднював хазяїна» – мається на увазі чисто фізична пошкодженість, так само як у трактату Колумелли про сільське господарство цим словом описується парша пшениці, тобто така хвороба, яка робить її непридатною до вживання – *Nec nos tamquam optabilis agricolis fallat siligo, nam hoc tritici vitium est et, quamvis candore praestet, pondere tamen vincitur*. «І не обов'язково землеробам накривати паростки, оскільки хоч пшоно і має хворобу (паршу) тим не менш, за умови теплоти дозволить виграти у вазі» [10].

nam istae veteres, quae se unguentis unctitant, interpoles, vetulae, edentulae, quae vitia corporis fuco occultunt, ubi sese sudor cum unguentis consociavit, ilico itidem olent, quasi cum una multa iura confudit cocus [9].

Коли бабусі, старезні, беззубі,
Мажуть, порок тілесний притиранням маскують,
Те, як тільки піт зіллється з мазями, пахне,
Наче кухар багато різних соусів злив в одне.

Наступний уривок демонструє ще одну когнітивну ознаку концепту – «неприємний запах» - неприємний запах як вада яку тіло набуває, старіючи та яку намагаються маскувати. Також ця риса VITIUM просліджується на прикладі уривку

cernis ut ignavum corrumpant otia corpus, ut capiant vitium (покривається гниллю, застоюється), ni moveantur, aquae, et mihi siquis erat ducendi carminis usus, deficit estque minor factus inerte situ [11].

Май на увазі, неробство псує ліниве тіло
Як покривається гниллю стояча вода
І мені була притаманна здатність писати вірші
але від неробства він пошкодженим та непридатним став.

Тут наявні два сприйняття пороку – фізичного та морального. Ліноші порівнюються з стоячою водою, яка псується та починає погано пахнути.

magnum hoc vitium vino est: pedes captat primum, luctator dolosus [12].

«Великий цей недолік є у вини
Б'є спочатку в ноги, коварний боець»

Вино викликає сп'яніння, але недоліком є те, що людина втрачає здатність нормально рухатись. В моральних листах до Луцилія наявне також і вузьке сприйняття поняття – як вада відчуття, тобто вада фізичного характеру – *Illo modo dicas licet non esse in melle dulcedinem: nam ipse ille, qui esse debeat, ita aptatus lingua palatoque est ad eiusmodi gustum, ut illa talis sapor capiat, autofendetur. Sunt enim quidam, quibus morbi vitio mel amarum videatur. Oportet utrumque valere, ut et ille prodesse possit et hic pro futuro idonea materia sit*. Таким же чином можна сказати, що в меді немає солодкості, це в того, хто пробує мед, язик та піднебіння мають так прилаштуватись до того чи іншого смаку, щоб він подобався, а не викликав відразу [13]. Існують однак і ті, яким внаслідок хворобливої вади мед здається гірким. Слід і тим і тимі іншим ладнати, щоб одні могли принести користь, а інший отримати насолоду.

Субфрейм 2 «Вада морального характеру»

VITIUM може вживатися як в загальному значенні моральної зіпсованості, так і при наведенні прикладу конкретних вад – це видно як на прикладі комедій Непота – *Themistocles, Neocli filius, Atheniensis, huius vitia ineuntis adulescentiae magnissunt emendata virtutibus, adeo ut anteferatur huic nemo, pauci*

pares putentur. «Гемістокл, син Неокла, афінянин. Властиві йому в ранній юності вади він спокутував настільки великими чеснотами, що ніхто не шанується вище його, і лише деякі вважають рівними йому» [14]. Непот вживає лексему на позначення вад та недоліків взагалі. Філософська проза також демонструє генералізацію лексеми – Сенека в *листах пише Quare vitia sua nemo confitetur? Quia etiam nunc in illis est, somnium narrare vigilaneis est.* «Чому ніхто не зізнається в своїх недоліках? Тому що вони залишаються і понині в них, адже щоб розповісти про своє сновидіння, потрібно прокинутися». Поетичний доробок Лукреція зачіпає численні аспекти античного світогляду, не оминає поет і проблему порочності

atque animi ingratis vitam vexare sine ulla pausa atque infestis cogi saevire querellis, intellegit ibi vitium vas efficere ipsum omniaque illius vitio corrumpier intus, quae conlata foris et commoda cumque venirent [14];

І душу безперервно пригнічують різні біди
Нещастя замикають і хвороби мучать.
Зрозумів, що вада заключена в самому сосуді
І що пороки розкладають його зсередини,
Все те, що приходиться ззовні, навіть цінні речі

«Порок в самому сосуді» – поет вживає метафору на позначення людської душі – чим би не наповнювали сосуд, якщо всередині він пошкоджений, нічого в ньому не затримається. Сенека філософськи обіграє саме внутрішній, духовний характер VITIUM – *Tua, quae putas rerum, vitia sunt. Quaedam enim locis et temporibus adscribimus. At illa, quocumque transierimus, secutura sunt* [15] ті вади, які ти пояснював зовнішніми обставинами, кореняться в тобі самому. Адже часто буває, що ми приписуємо що-небудь часу або місцю, а потім виявляється, що, куди ми ні переселимося, воно піде за нами.

Слот 1 «Негативні моральні якості римського громадянина»

Комедійний дискурс демонструє нам сприйняття концепту vitium як певної конкретної негативної якості, небажаної для римського громадянина так **Непот** вживає це слово в значенні «недоліку певної держави», причому наводить конкретний приклад такої вади – «зздрість» *-est enim hoc commune vitium magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit et libenter de iis detrahant, quos eminere videant altius, neque animoaequo pauperes alienam opulentiam intueantur. itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat* [16] «Такий загальний недолік великих і вільних держав: зздрість супроводжує там слави, приниженню піддаються люди, які, здається, занадто високо стоять, і бідняки з роздратуванням дивляться на недоступний їм добробут багатіїв. Отже, Хабрій покинув батьківщину, як тільки зміг». Теренцій у «Свнуху» наводить перелік вад на прикладі всіх тих лих, які стаються із закоханими

In amore haec omnia insunt vitia; iniuriae, Suspiciones, inimicitiae, indutiae, Bellum, pax rursus [17].

«В коханні ті численні співіснують вади – нечесність, і підозри, і ворожість, примирення, війна та знову мир»

Плавт недоліком для жінки вважає недостатню ласкавість, люб'язність – *Vitium tibi istuc maximum est, blanda es parum.* «Ось цей недолік є великий в тобі – ти не вмєш бути достатньо люб'язною» [18].

Філософський дискурс додає специфічні, індивідуально-авторські думки про сутність вад – **Ціцерон** для дорослої людини таким недоліком вважає бажання здаватися дотепником, письменник вважає, що це є недостойною рисою, навіть вживає іменник «блюзнірство» – *ut iste, qui se vult dicacem et me hercule est, Appius, sed non numquam in hoc vitium scurrile (недолік блюзнірства) delabitur.* «так, наш Аппій, якому хочеться вважатися дотепним, хоча він і без того дотепник, теж часом впадає в це недостойне блюзнірство» [19]. В «Листах до друзів» автор доповнює власне розуміння вад *-sed ego fortasse vaticinor et haec omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum, qui senes errant adulescente me. Eos ego fortasse nunc imitor et utor aetatis vitio.* «Але можливо я наговорюю, і все це краще закінчення матиме. Я пригадую відчай старих в той час, коли я був молодий, тепер я так само себе поводжу, піддаючись слабкості мого віку» [20]. Тут описується певний «песимізм», притаманний старшому поколінню, схильність бачити в усьому лише поганий бік.

Гораций щодо цього зазначає –

stultum me fateor – liceat concedere veris – atque etiam insanum; tantum hoc edisserere, quo me aegrotare putes animi vitio [21].

Дурним мене вважаєш – слід визнати правду – я і є безумець, але скажи ти мені, яким, як ти вважаєш, душевним пороком я заражений?

В цьому випадку VITIUM демонструє цілком конкретний сенс, поет пропонує обрати, яка ж саме вада йому притаманна.

Тацит в своїх філософських роздумах наводить такий приклад – *non esse unum eloquentiae vultum, sed in illis quoque quos vocatis antiquos pluris species deprehendi, nec statim deterius esse quod diversum est, vitio autem malignitatis humanae vetera semper in laude* [22]. В красномовства не завжди однакова подоба, навіть в тих, кого ви називаєте давніми, численні види наявні, і не завжди погане те, що відрізняється від інших, але внаслідок притаманного людям пороку недобррозичливості все старе завжди вихваляється (а новим нехтують). Едіп в трагедії Сенеки йде, забираючи з собою смертельні недуги землі *mortifera tecum vitia terrarum extraho* [23], до яких він відносить злий рок, хвороби, смерть, чуму, біль.

Цікавим є використання виразу «**homo vitiosus**» в джерелах – людина, що насичена вадами, погана, зіпсована.

Плавт зазначає наступне:

Common strabo, quo in quemque hominem facile inveniat in loco, ne nimio opere sumat operam si quem conventum velit, vel vitiosum vel sine vitio, vel probum vel improbum [24].

Скажу, де таку людину легше відшукати легко, щоб не витратити зусилля, якщо хочуть знайти, або порочного, або без пороку, або чесного або безчесного.

Салюстій, пишучи про занепад римського суспільства, визначає такі його риси *sed postquam luxuatque desidia civitas corrupta est, rursus res publica magnitudine sua imperatorum atque magistratum vitia sustentabat ac, sicuti effeta parentum <ui>, multis tempestatibus haud sane quisquam Romae virtute magnus fuit* [25]. Але потім, коли розкіш та неробство зіпсували суспільство *держава трималася завдяки своїй величч, незважаючи на пороки магистратів та восначальників і Рим, ніби знесилений родами довгі роки не породжував людину великої*

Слот 2 «Втрата жіночої честі, цнотливості»

Цікавим є звуження поняття на позначення втрати саме жіночої честі, цнотливості. Тобто, жінка, що втратила честь сприймається вже як «недосконала, порочна» – цей відтінок сенсу VITIUM наявний і в античних текстах, хоч ця чеснота і вважається набуттям християнства. Так в комедії Плавта бачимо

tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam redi: haud promeruit quam ob rem vitio vorteres [26];

Ти з дружиною Алкменою живи як раніше в згоді
Оскільки поводитись достойно, через те, що я
збезчестив її силою

Збезчещена жінка стає порочною, недосконалою. Подивимось на доробок Теренція – *Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis: Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris* [17]. Що ти знати не знаєш, ні що з євнухом, ані що з безчесною жінкою. Таким чином з біди сама так вийдеш, та їх зробиш вдячними. І знову приклад такого розуміння в творі Плавта –

S. Quid tibi est?
A. Perii miser,
quia pudicitiae huius vitium
me hinc absente est additum [26].

Сосія
Що з тобою?
Амфітріон
Я пропав,
Її добродішність так опорочена
Внаслідок моєї відсутності»

Субфрейм 3 «Провина, помилка»

Як біло встановлено нами раніше, латинському розумінню помилки притаманні такі когнітивні ознаки – «улар», «важкість», «заблукати», VITIUM же репрезентує помилку як певний недолік, ваду – Тіт Лівій в «Історії» пише про помилкове обрання цензорів *-igitur cum Sulpicius abdicasset se magistratu, censores alii vitio creati non gesserunt magistratum; tertios creari velut dis non accipientibus in eum annum censuram religiosum fuit* [27]. Тому Сульпіцій відмовився від посади; обрані були інші цензори, але, як виявилось, помилково і вони не виправляли посаду; обирати же цензорів втретє було б противно благочестю, якщо в цьому році боги нібито не брали цензури. – Лексемі VITIUM. Отже, номінує певний тип помилки – помилка в певній встановленій процедурі, окремо слід виділити семантику VITIUM як «помилки при ауспіціях в окремих слотах».

Слот 1 «Звинувачення»

Вербалізацію цього відтінку значення можна зустріти в творі Тита Лівія – *cuius ego rei non tam ipse ausim tantum virum insimulare, quam ea suspicio, vitio orationis an rei, haud sane purgata est* [27]. Я не наважився б звести звинувачення на такого мужа, адже ця підозра, провина в мові заключна, або в суті справи. Цицерон наводить приклад з «Медеї» - *quae Corinthum arcem altam habebant matronae opulentae, optimates» quibus illa manibus gypsatisimissis persuasit ne sibi vitio illae verterent, quod abesset a patria* [28]. Так славетні та багаті матрони, що живуть в Акрокоринфі, яких вона, своїми набіленими руками, переконала не ставити їй в провину, що вона далеко від батьківщини.

Апулей в «Апології», виправдовуючи одруження з Пудентілою, визначає звернені до нього звинувачення наступним *Formam mulieris et aetatem ipsi ultro improbauerunt idque mihi vitio dederunt, talem uxorem causa avaritiae concupisse atque adeo primo dotem in congressu grandem et uberem rapuisse* [29]. Отже, самі першими несхвально заговорили про зовнішність і вік Пудентілли, **ставлячи мені в провину**, що такої дружини тільки заради користі я міг побажати, а тому, мовляв, при першому ж побаченні урвав (вхопив) у неї велике і багате придане.

Слот 2 «помилка при ауспіціях»

Ауспіції були пророцтвами, які визначалися за допомогою жертвних тварин, переважно птахів. Помилка у визначенні такого пророцтва надає тому, хто її робить рис недосконалості, грізності *isquam ne divinare potest quid viti in auspiciis futurum sit, nisi qui de caelo servare constituit? quod neque licet comitiis per leges et si qui servavit non comitiis habitis, sed prius quam habeantur, debet nuntiare. verum implicata inscientia impudentia est: nec scit quod augurem nec facit quod pudentem decet* [28]. Чи міг хто-небудь – крім тих, хто вирішив спостерігати за небом, – передбачити, яка неправильність буде допущена під час ауспіцій?

Під час комедій цього не дозволяють закони, а якщо хто-небудь і проводив спостереження за небом, то він має заявити про це не після комедій, а до них. Але невігластво Антонія поєднується з безсоромністю: він і не знає того, що авгуру личить знати, і не робить того, що личить добросовісній (людині).

Антоній, що зробив цю помилку, набуває рис *inscientia* – невігластва *impudentia* – безсоромність, які теж віднесемо до ознак концепту *VITIUM*.

6. Висновки

Отже *VITIUM*, постаючи специфічною частиною саме римської ментальності, демонструє нам в процесі аналізу наявність таких фреймових елементів – вершини, що розкриває інтегральну сему «неповність, незавершеність»- недолік, вада, далі нами виділено три субфрейми: «вада фізичного характеру», «вада морального характеру» та «Провина». Субфрейм 2 поділяється на 2 слоти – «Негативні моральні якості римського громадянина» та «Втрата жіночої честі, цнотливості», субфрейм 3, в свою чергу, поділяється на слот 1 «Звинувачення» та слот 2 «Помилка при ауспіціях».

Література

1. Маслова, В. А. Лингвокультурология [Текст]: уч. пос. / В. А. Маслова. – М., 2001. – 208 с.
2. Воробьев, В. В. Лингвокультурология: теория и методы [Текст] / В. В. Воробьев. – М., 1997. – 332 с.
3. Воркачев, С. Г. «Куда ж нам плыть?» Лингвокультурная концептология: современное состояние, проблемы, вектор развития [Текст] / С. Г. Воркачев // Язык, коммуникация и социальная среда. – 2010. – Вып. 8. – С. 5–27.
4. Карасик, В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования [Текст]: сб. науч. тр. / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин; под ред. И. А. Стернина // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж: изд-во ВГУ, 2001. – С. 75–80.
5. Минский, М. Фреймы для представления знаний [Текст] / М. Минский; под ред. Ф. М. Кулакова. – М.: Энергия, 1979. – 152 с.
6. Скрипник, Ю. С. Роль номена *MORBUS* в латинському лінгвокультурному просторі [Текст]: зб. наук. пр. / Ю. С. Скрипник // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ: КНУім. Т. Шевченка, 2015. – Вип. 51. – С. 510–515.
7. Cicero, M. T. de Natura Deorum [Electronic resource] / M. T. Cicero // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0037>
8. Cicero, M. T. Tusculanae Disputationes [Electronic resource] / M. T. Cicero // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0044>
9. Plautus, T. M. Mostellaria [Electronic resource] / T. M. Plautus // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0042%3Atln+line%3D275>
10. Columella, L. J. M. Res Rustica [Electronic resource] / L. J. M. Columella // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0504>
11. Ovidius Naso, P. Ex Ponto [Electronic resource] / P. Ovidius Naso // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0493%3Abook%3D1%3Apoem%3D5>
12. Maccius Plautus, T. Pseudolus [Electronic resource] / T. Maccius Plautus // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0045%3Atln+line%3D1251>
13. Nepos, C. Themistocles [Electronic resource] / C. Nepos // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0136%3Alife%3Dthem.%3Achapter%3D1%3Asection%3D1>
14. Lucretius, T. De Rerum Natura [Electronic resource] / T. Lucretius // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.02.0130>
15. Seneca, L. Ad Lucilium Epistulae Morales [Electronic resource] / L. Seneca // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0080%3Aletter%3D109%3Asection%3D7>
16. Nepos, C. Chabrius [Electronic resource] / C. Nepos // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0136%3Alife%3Dcha.%3Achapter%3D3%3Asection%3D3>
17. Terentius Afer (Terence), P. Eunuchus [Electronic resource] / P. Terentius Afer (Terence) // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0088>
18. Maccius Plautus, T. Casina [Electronic resource] / T. Maccius Plautus // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0035%3Atln+line%3D584>
19. Tullius Cicero, M. De Oratore [Electronic resource] / M. Tullius Cicero // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0120%3Abook%3D2%3Asection%3D246>
20. Tullius Cicero, M. Epistulae ad Familiares [Electronic resource] / M. Tullius Cicero // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0009%3Abook%3D7%3Aletter%3D6%3Asection%3D1>
21. Horatius Flaccus (Horace), Q. Satyrum libri [Electronic resource] / Q. Horatius Flaccus (Horace) // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0062%3Abook%3D2%3Apoem%3D3%3Acard%3D307>
22. Tacitus, C. Dialogus de Oratoribus [Electronic resource] / C. Tacitus // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0089>
23. Seneca, L. Oedipus [Electronic resource] / L. Seneca // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0007%3Acard%3D1058>
24. Maccius Plautus, T. Curculio [Electronic resource] / T. Maccius Plautus // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0037%3Atln+line%3D467>
25. Sallust, M. Catilinae Coniuratio [Electronic resource] / M. Sallust // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0002%3Atext%3DCat.%3Achapter%3D53>
26. Maccius Plautus, T. Amphitruo [Electronic resource] / T. Maccius Plautus // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0030%3Atln+line%3D1141>
27. Livius (Livy), T. The History of Rome [Electronic resource] / T. Livius (Livy) // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0170%3Abook%3D28%3Achapter%3D43%3Asection%3D3>
28. Tullius Cicero, M. Philippics [Electronic resource] / M. Tullius Cicero // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0170%3Abook%3D28%3Achapter%3D43%3Asection%3D3>

www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0011%3Atext%3DPhil.%3Aspeech%3D2%3Asection%3D81
29. Apuleius, Apologia [Electronic resource] / Apuleius // Perseus Digital Library. – Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0501>

References

- Maslova, V. A. (2001). *Lingvokulturologiya* [Linguoculturology]. Moscow, 208.
- Vorobiev, V. V. (1997). *Lingvokulturologiya: teoriya i metody* [Cultural linguistics: theory and methods]. Moscow, 332.
- Vorkachev, S. G. (2010). «Kuda zh nam plyit?» Lingvokulturnaya kontseptologiya: sovremennoe sostoyanie, problemy, vektor razvitiya ["Where are we sail?" Linguocultural Conceptology: current state, problems of vector]. *Language, communication and social environment*, 8, 5–27.
- Karasik, V. I., Slyshkin, G. G.; Sternin, I. A. (Ed.) (2001). *Lingvokulturnyy kontsept kak edinita issledovaniya* [Linguocultural concept as a unit of research]. *Methodological problems of cognitive linguistics. Voronezh*, 75–80.
- Minsky, M.; Kulakov, F. M. (Ed.) (1979). *Freymy dlya predstavleniya znaniy* [Frames as the representation of knowledge]. Moscow: Energia, 152.
- Skrypyuk, Yu. S. (2015). *Rol nomena MORBUS v latinskomu lingvokulturnomu prostori* [The role of name MORBUS in Latin lingvokulturological space]. *Movni i kontseptualni Kartini svitu*. Kyiv: KNU T. Shevchenko, 51, 510–515.
- Cicero, M. T. *de Natura Deorum*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0037>
- Cicero, M. T. *Tusculanae Disputationes*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0044>
- Plautus, T. M. *Mostellaria*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0042%3Atn+line%3D275>
- Columella, L. J. M. *Res Rustica*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0504>
- Ovidius Naso, P. *Ex Ponto*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0493%3Abook%3D1%3Apoem%3D5>
- Maccius Plautus, T. *Pseudolus*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0045%3Atn+line%3D1251>
- Nepos, C. *Themistocles*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0136%3Alife%3Dthem.%3Achapter%3D1%3Asection%3D1>
- Lucretius, T. *De Rerum Natura*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.02.0130>
- Seneca, L. *Ad Lucilium Epistulae Morales*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0080%3Aletter%3D109%3Asection%3D7>
- Nepos, C. *Chabrias*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0136%3Alife%3Dcha.%3Achapter%3D3%3Asection%3D3>
- Terentius Afer (Terence), P. *Eunuchus*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0088>
- Maccius Plautus, T. *Casina*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0035%3Atn+line%3D584>
- Tullius Cicero, M. *De Oratore*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0120%3Abook%3D2%3Asection%3D246>
- Tullius Cicero, M. *Epistulae ad Familiares*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0009%3Abook%3D7%3Aletter%3D6%3Asection%3D1>
- Horatius Flaccus (Horace), Q. *Satyrarum libri*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0062%3Abook%3D2%3Apoem%3D3%3Acard%3D307>
- Tacitus, C. *Dialogus de Oratoribus*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2007.01.0089>
- Seneca, L. *Oedipus*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0007%3Acard%3D1058>
- Maccius Plautus, T. *Curculio*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0037%3Atn+line%3D467>
- Sallust, M. *Catilinae Coniuratio*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0002%3Atext%3DCat.%3Achapter%3D53>
- Maccius Plautus, T. *Amphitruo*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0030%3Atn+line%3D1141>
- Livius (Livy), T. *The History of Rome*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0170%3Abook%3D28%3Achapter%3D43%3Asection%3D3>
- Tullius Cicero, M. *Philippics*. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0011%3Atext%3DPhil.%3Aspeech%3D2%3Asection%3D81>
- Apuleius, Apologia. Perseus Digital Library. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0501>

*Рекомендовано до публікації д-р філол. наук Звонська Л. Л.
Дата надходження рукопису 11.10.2016*

Скрипник Юлія Сергіївна, викладач, кафедра іноземних мов, Запорізький державний медичний університет, пр. Маяковського, 26, м. Запоріжжя, Україна, 69035
E-mail: yuliya.sergeevna.skripnik@gmail.com